

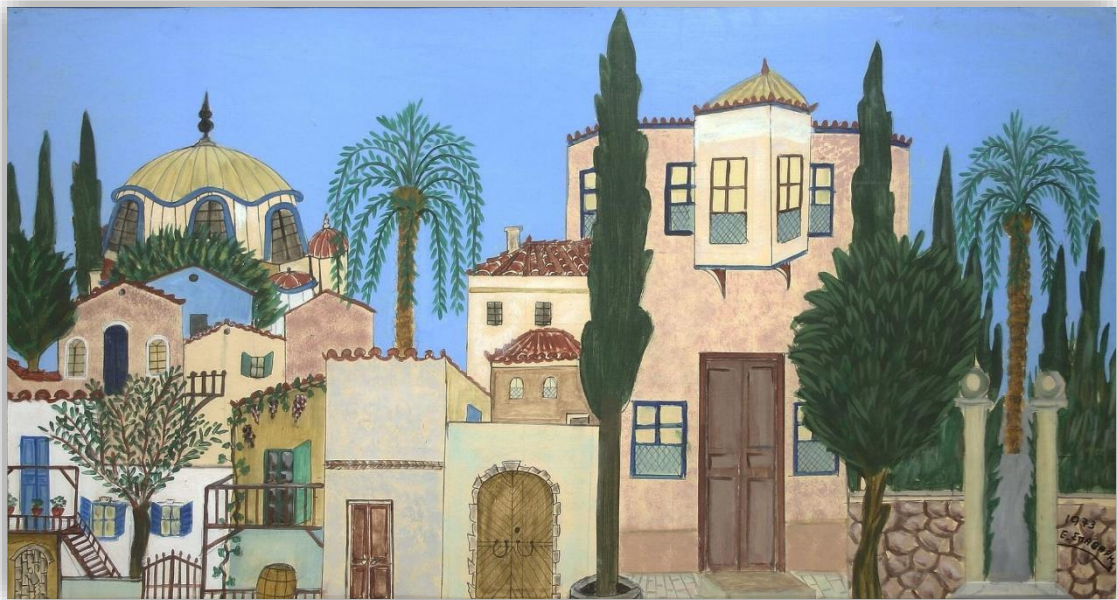

Ο λαϊκός πολιτισμός στα Προγράμματα
Σπουδών και τα εκπαιδευτικά
προγράμματα της δημόσιας εκπαίδευσης
στην Ελλάδα

Οδηγός για Εκπαιδευτικούς

«Γειτονιά», Πίνακας Ευγένιου Σπαθάρη

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ, 2023

ΑΘΗΝΑ

Συγγραφή

Μαρία Γελαστοπούλου, Σύμβουλος Α΄ του ΙΕΠ

Αθανάσιος Γιαννίκας, Σύμβουλος Α΄ του ΙΕΠ

Πολυξένη Μπίστα, Σύμβουλος Α΄ του ΙΕΠ

Μαρία Αγγελιδάκη, Σύμβουλος Β΄ του ΙΕΠ

Μαρία Αδαμοπούλου, Σύμβουλος Β΄ του ΙΕΠ

Ελπίδα Δούμα, Σύμβουλος Β΄ του ΙΕΠ

Νικολέττα Μπελεχρή, Σύμβουλος Β΄ του ΙΕΠ

Σοφία Σταυροπούλου, Σύμβουλος Β΄ του ΙΕΠ

Σοφία Πανταζή, αποσπασμένη εκπαιδευτικός στο ΙΕΠ

Ειρήνη Τριανταφυλλίδη, αποσπασμένη εκπαιδευτικός στο ΙΕΠ

Συντονισμός

Πολυξένη Μπίλλα, Σύμβουλος Α΄ του ΙΕΠ, Προϊσταμένη Τμήματος Β΄
 Προγραμμάτων Σπουδών και Εκπαιδευτικού Υλικού

Παναγιώτης Πήλιουρας, Σύμβουλος Α΄ του ΙΕΠ, Προϊστάμενος του Τμήματος Α΄
 Εκπαιδευτικής Καινοτομίας και Ενταξιακής Εκπαίδευσης

Δημήτριος Ζυμπίδης, Σύμβουλος Α΄ του ΙΕΠ Συντονιστής της Μονάδας
 Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης

Γεωργία Πετροπούλου, Σύμβουλος Α΄ του ΙΕΠ Συντονίστρια της Μονάδας Φυσικών
 Επιστημών, Τεχνολογίας, Μαθηματικών και Τεχνών

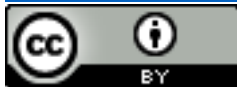
Επιμέλεια έκδοσης

Μαρία Μητσιάκη, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια στο Τμήμα Ελληνικής Φιλολογίας του
 Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης, μέλος ΔΣ του ΙΕΠ

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν έργο αδειοδοτείται υπό τους όρους της άδειας Creative Commons Αναφορά Δημιουργού 4.0. Για να δείτε ένα αντίγραφο της άδειας αυτής επισκεφτείτε τον ιστότοπο:

<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.el>

Αναφορά Δημιουργού 4.0 (CC-BY)

ΙΕΠ. (2023) *Ο λαϊκός πολιτισμός στα Προγράμματα Σπουδών και τα εκπαιδευτικά προγράμματα της δημόσιας εκπαίδευσης στην Ελλάδα*. Αθήνα.

Η εικόνα της εισαγωγικής σελίδας «Γειτονιά» του Ευγένιου Σπαθάρη παρέχεται από τον Εθνικό Συσσωρευτή Ψηφιακού Πολιτιστικού Περιεχομένου <https://www.searchculture.gr> σύμφωνα με την άδεια χρήσης Αναφορά Δημιουργού-Μη Εμπορική Χρήση-Όχι Παράγωγα Έργα. Για να δείτε ένα αντίγραφο της άδειας αυτής επισκεφτείτε τον ιστότοπο: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.el>

Περιεχόμενα

A. ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ.....	4
A1. Νηπιαγωγείο	4
A2. Δημοτικό.....	6
B. ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	10
B1. Γυμνάσιο-Λύκειο	10
B2. Μουσικά Γυμνάσια-Λύκεια.....	12
B3. Καλλιτεχνικά Γυμνάσια- Λύκεια.....	12
Γ. ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ ΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ	13
Δ. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ.....	14

A. ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

A1. Νηπιαγωγείο

Σύμφωνα με το ισχύον Πρόγραμμα Σπουδών (ΦΕΚ 687/Β/10-02-2023) για την **Προσχολική Εκπαίδευση**, στο **Νηπιαγωγείο** τα παιδιά φοιτούν στην πρώτη θεσμοθετημένη βαθμίδα της εκπαίδευσης. Ως σχολικός θεσμός το Νηπιαγωγείο αποτελεί μέρος του εκπαιδευτικού συστήματος, αλλά έχει τα δικά του ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, τις αρχές και το πλαίσιο λειτουργίας του, τα οποία διαμορφώνουν τη φυσιογνωμία του. Δημιουργεί συνδέσεις με τα περιβάλλοντα στα οποία ζει και δραστηριοποιείται το παιδί, με γνώμονα την προαγωγή της μάθησης, της ανάπτυξης και της ικανοποίησης των αναγκών του. Η επίδραση του πολιτισμού και της παράδοσης στην ανάπτυξη και τη μάθηση στο Νηπιαγωγείο γίνεται αντιληπτή στο πλαίσιο της καθημερινής εμπειρίας και των νοημάτων που προσδίδουν τα παιδιά, οι οικογένειες και οι νηπιαγωγοί, καθώς αλληλεπιδρούν.

Το περιεχόμενο της μάθησης στο Νηπιαγωγείο οργανώνεται σε τέσσερα (4) Θεματικά Πεδία στη βάση της ολιστικής προσέγγισης της μάθησης, με στόχο την ανάδειξη των διεπιστημονικών συνδέσεων και την ενίσχυση της διαθεματικής εναιοποίησης.

Ο πολιτισμός και η παράδοση βρίσκονται στο Πρόγραμμα Σπουδών του Νηπιαγωγείου και διατρέχουν όλα τα Θεματικά Πεδία και τις Θεματικές Ενότητές του. Οι νηπιαγωγοί καλούνται να συνδυάσουν αρμονικά τη θεωρία με την πράξη, ώστε οι διδακτικοί σχεδιασμοί και οι μαθησιακές καταστάσεις που οργανώνουν να είναι ποιοτικές και να ανταποκρίνονται στις ανάγκες και τις δυνατότητες των παιδιών του Νηπιαγωγείου. Επισημαίνεται ότι η διδακτική πλαίσιωση δεν ταυτίζεται με τη στενή χρήση του όρου διδασκαλία, όπως εφαρμόζεται σε άλλες βαθμίδες της εκπαίδευσης. Αναφέρεται στη συστηματική διαδικασία σχεδιασμού, υλοποίησης και αξιολόγησης δραστηριοτήτων που είναι αναπτυξιακά κατάλληλες, βασίζονται στη διερεύνηση και το παιχνίδι, προάγουν τη συνεργασία, λαμβάνουν υπόψη το κοινωνικοπολιτισμικό υπόβαθρο και τις διαφοροποιημένες ανάγκες των παιδιών στο πλαίσιο της συμπεριληπτικής εκπαίδευσης.

Ο ρόλος του/της νηπιαγωγού στην ευαισθητοποίηση των μικρών παιδιών σε θέματα παράδοσης και πολιτισμού είναι καθοριστικός. Μέσα από κατάλληλες διδακτικές στρατηγικές και δράσεις μπορεί να δημιουργήσει τις κατάλληλες προϋποθέσεις και το κατάλληλο κλίμα για τη διεύρυνση της πολιτισμικής αγωγής των παιδιών.

Ενδεικτικά παραδείγματα δραστηριοτήτων από το νέο Πρόγραμμα Σπουδών είναι τα ακόλουθα:

- στο Δ΄ Θεματικό Πεδίο: Παιδί, Σώμα, Δημιουργία και Έκφραση, στη Θεματική ενότητα: Πολιτιστική Παράδοση και Δημιουργική Κίνηση, όπου οι μαθητές/τριες:
  - Γιορτάζουν την παγκόσμια ημέρα για τα δικαιώματα του παιδιού οργανώνοντας με συνεργαζόμενα Νηπιαγωγεία μια εκδήλωση όπου παρουσιάζουν και παίζουν παραδοσιακά κινητικά παιχνίδια που έπαιζαν οι γονείς ή οι παππούδες τους, όταν ήταν παιδιά.

- Σε ομάδες, παρακολουθούν βιντεοσκοπημένα μουσικοχορευτικά δρώμενα (από διάφορα μέρη της Ελλάδας ή διαφορετικές χώρες) και παρουσιάζουν στην τάξη, όπως μπορούν, τα βασικά βήματα/κινητικά μοτίβα.
- Τροποποιούν τη χορογραφία από ένα αγαπημένο τους παιδικό τραγούδι προτείνοντας για κάθε στίχο τις κινήσεις που μπορούν να κάνουν, το πώς θα χορέψουν (μόνα τους, σε ζευγάρια ή με ομάδες) και τα υλικά που θα χρησιμοποιήσουν (π.χ. μαντίλια).
- Στο Γ' Θεματικό Πεδίο (Γ1. Μαθηματικά): Παιδί και Θετικές Επιστήμες:
  - Παρατηρούν έργα ελληνικής παραδοσιακής λαϊκής τέχνης και αναγνωρίζουν κανονικότητες και μοτίβα.

Στη Θεματική Ενότητα Είδη θεάτρου και κοινωνικοπολιτισμικά πλαίσια, όπου οι μαθητές/τριες:

- Παρακολουθούν μαγνητοσκοπημένα αποσπάσματα από παραστάσεις θεάτρου σκιών και κατασκευάζουν χάρτινες φιγούρες για να παίξουν επιλεγμένες σκηνές αξιοποιώντας συνδυαστικά τη φωνή και την ιδιαίτερη κίνηση των ηρώων.

Στη Θεματική Ενότητα της Τεχνολογίας Κατασκευών επιχειρείται η διασύνδεση της επιστήμης και της ανάπτυξης μηχανών/συσκευών με την πολιτισμική μας κληρονομιά, π.χ. παραδοσιακά και σύγχρονα τεχνολογικά εργαλεία.

Άλλες δράσεις μπορεί να είναι: η εκπόνηση θεματικών προσεγγίσεων και σχεδίων εργασίας που αφορούν τη λαϊκή παράδοση και τον πολιτισμό, η οργάνωση λαογραφικού μουσείου μέσα στο Νηπιαγωγείο, η επαφή με τα λαϊκά παραμύθια και τους μύθους, με τη δημοτική ποίηση και τις παροιμίες, με την παραδοσιακή μουσική και το τραγούδι, με τους δημοτικούς χορούς. Επίσης, οι επισκέψεις σε χώρους πολιτισμικής αναφοράς (μνημεία και μουσεία λαϊκής τέχνης), οι επισκέψεις στο σχολείο προσώπων που αποτελούν ζωντανή συνέχεια της λαϊκής μας παράδοσης. Επίσης, οι επισκέψεις/εκδρομές σε μουσεία, σε χώρους με πολιτισμικό/ιστορικό ενδιαφέρον ή σε χώρους με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του φυσικού περιβάλλοντος δημιουργούν ευκαιρίες, ώστε τα παιδιά να λαμβάνουν μέρος σε δράσεις που πραγματοποιούνται εκτός σχολείου και να αντιλαμβάνονται την εκπαίδευση ως διαδικασία που εκτείνεται και πέρα από τα όρια της σχολικής τάξης. Οι επισκέψεις αυτές αποτελούν μια σημαντική πηγή πληροφοριών για τα παιδιά και δημιουργούν μαθησιακές προκλήσεις με ιδιαίτερο χαρακτήρα. Παρέχουν μια ποικιλία ερεθισμάτων, διαπνέονται από διαφορετική φιλοσοφία λειτουργίας από το σχολικό περιβάλλον και φέρνουν τα παιδιά σε επαφή με διάφορα κοινωνικά, ιστορικά, πολιτισμικά και περιβαλλοντικά θέματα.

Στον νέο Οδηγό Εκπαιδευτικού υπάρχει το εξής απόσπασμα από Διακήρυξη της Unesco: *«Ο πολιτισμός βρίσκεται στην καρδιά της ανάπτυξης της ατομικής και κοινωνικής ταυτότητας και αποτελεί σημαντικό συστατικό της ανάπτυξης συλλογικών ταυτοτήτων στο πλαίσιο της προαγωγής της κοινωνικής συνοχής. Η συζήτηση για τον πολιτισμό περιλαμβάνει όλους τους παράγοντες που διαμορφώνουν τον τρόπο που σκέφτεται ο αναπτυσσόμενος άνθρωπος, που διαμορφώνει τις πεποιθήσεις και τα συναισθήματά του και κυρίως τον τρόπο που μαθαίνει και ενεργεί ως μέλος της κοινωνίας»* (Unesco, 2006).

Τέλος, και στο Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών του Νηπιαγωγείου (ΦΕΚ 304/Β/13-03-2003) περιλαμβάνονται οδηγίες για την ένταξη στοιχείων παράδοσης και πολιτισμού στη μαθησιακή διαδικασία και ενδεικτικές πρακτικές για τους γονείς που υποστηρίζουν τη μάθηση των παιδιών, αξιοποιώντας την πολιτισμική παράδοση ως πλαίσιο μάθησης. Η παράδοση αποτελεί μια ανεξάντλητη πηγή για την άντληση παιγνιωδών δραστηριοτήτων, οι οποίες λειτουργούν, παράλληλα, ως γέφυρα ανάμεσα στο παρελθόν και το παρόν σε σχέση με το παιδικό παιχνίδι.

A2. Δημοτικό

Σύμφωνα με το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών (ΦΕΚ 303/Β/13-03-2003) και τα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών του Δημοτικού Σχολείου, όπως αυτά ισχύουν μέχρι σήμερα, το περιεχόμενο της διδασκαλίας των γνωστικών αντικειμένων και ο διδακτικός σχεδιασμός τους έχουν ως στόχο μεταξύ άλλων την «καλλιέργεια της συνείδησης του ευρωπαίου πολίτη με την ταυτόχρονη διατήρηση της εθνικής μας ταυτότητας και της πολιτισμικής μας αυτογνωσίας». Επιπλέον, ένας από τους οκτώ (8) άξονες των γενικών αρχών της εκπαίδευσης είναι «η ενίσχυση της πολιτισμικής και γλωσσικής ταυτότητας στο πλαίσιο μιας πολυπολιτισμικής κοινωνίας».

Πιο συγκεκριμένα, όσον αφορά το αντικείμενο της **Γλώσσας**, το Πρόγραμμα λαμβάνει υπόψη τόσο τη συγχρονική όσο και τη διαχρονική διάσταση της ελληνικής γλώσσας, εφόσον αυτή θεωρείται στοιχείο ταυτότητας, φορέας μακραίωνης πολιτισμικής παράδοσης και γραμματολογίας, δίαυλος επικοινωνίας στην ευρωπαϊκή και στην παγκόσμια κοινότητα. Στους στόχους του Προγράμματος αξιοποιείται ο ετερογενής χαρακτήρας της ελληνικής γλώσσας, με τις κοινωνικές, γεωγραφικές και υφολογικές παραλλαγές της και, με δεδομένο το πολυπολιτισμικό στοιχείο των σύγχρονων κοινωνιών, η γλώσσα αποτελεί μέσο συμπερίληψης των μαθητών/τριών με μεταναστευτικό υπόβαθρο. Ενδεικτικά για τον Γραπτό Λόγο και τη Λογοτεχνία αναφέρεται ως σκοπός του μαθήματος η επαφή του παιδιού των δύο πρώτων τάξεων του Δημοτικού Σχολείου με καταξιωμένα από άποψη αισθητική κείμενα κυρίως της ελληνικής, έντεχνης και λαϊκής λογοτεχνίας. Οι μαθητές/τριες έρχονται σε επαφή με την παράδοση του τόπου και τον λαϊκό πολιτισμό, συλλέγουν λαϊκά παραμύθια, παραδόσεις, παροιμίες, αινίγματα τα οποία ανακοινώνουν, διαβάζουν και δραματοποιούν στην τάξη. Επίσης, ο/η εκπαιδευτικός αφηγείται επιλεγμένα κείμενα των κυριότερων εκπροσώπων της ελληνικής παιδικής λογοτεχνίας, καθώς και παραμύθια άλλων λαών (π.χ. παραμύθια των βαλκανικών λαών, παραμύθια από την Ευρώπη, παραμύθια από την Ασία). Για τους/τις μαθητές/τριες του Δημοτικού η διδασκαλία του Γραπτού Λόγου και της Λογοτεχνίας αποσκοπεί στη σταδιακή εξοικείωσή τους με την εθνική, αλλά και την παγκόσμια λογοτεχνία καθώς και με πιο επεξεργασμένες και διευρυμένες δυνατότητες της γλώσσας, όπως για παράδειγμα να γνωρίσουν δειγματικά κείμενα βαλκανικής και παγκόσμιας λογοτεχνίας. Ενδεικτικά, αναφέρεται ότι στα σχολικά βιβλία της Γλώσσας στην Α' τάξη υπάρχει το κεφάλαιο «Θέατρο Σκιών», στη Δ' τάξη το κεφάλαιο «Όρνιθες» του Αριστοφάνη, στην Ε' τάξη το κεφάλαιο «Παραδοσιακά παιχνίδια» και στη Στ' τάξη η ενότητα «Τρόποι ζωής και επαγγέλματα».

Σύμφωνα με το νέο Πρόγραμμα Σπουδών (ΦΕΚ 684/Β/09-02-2023) για τη **Νεοελληνική Γλώσσα**, «Οι Διδακτικές ενότητες θίγουν θέματα κατάλληλα για την ηλικία και τα ενδιαφέροντα των μαθητών/-τριών, προσφέρουν γνώσεις, και καλλιεργούν την κριτική προσέγγιση, μορφώνουν, προβληματίζουν αλλά και ευχαριστούν τους/τις νέους/-ες». Ως παράδειγμα προτείνονται οι ακόλουθοι θεματικοί κύκλοι: «εγώ και ο κόσμος μου», «ανθρώπινες σχέσεις, συναισθήματα, ενσυναίσθηση», αξίες, σύγχρονες και διαχρονικές, δραστηριότητες του ανθρώπου, το περιβάλλον και η αειφορία, παρόν-παρελθόν-μέλλον, επιστήμες-τεχνολογία, τέχνες και πολιτισμός, ο νέος/η νέα ως μέλος της κοινωνίας, ποικιλία και εξέλιξη στη γλώσσα και τον πολιτισμό, ελληνικός πολιτισμός, αξίες και παραδόσεις, ταξιδεύω-γνωρίζω τον κόσμο, επικοινωνία-πολυγλωσσία».

Ενδεικτικά παραδείγματα δραστηριοτήτων, προσδοκώμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων και πρότζεκτ από το νέο Πρόγραμμα Σπουδών είναι τα ακόλουθα:

- Εργασία λαογραφικού περιεχομένου για τον τόπο καταγωγής των μαθητών/τριών και στοιχεία του πολιτισμού τους. Προφορική παρουσίαση με τη βοήθεια προγράμματος παρουσίασης ή αυθεντικού φωτογραφικού υλικού. Συζήτηση για την πολιτισμική ποικιλία (Γ' Δημοτικού).
- Βιωματική αφήγηση από τους/τις μαθητές/τριες προσωπικών εμπειριών και έκφραση συναισθημάτων, σκέψεων και σχεδίων. Ενθάρρυνση για ένταξη στοιχείων από το γλωσσικό και πολιτισμικό τους ρεπερτόριο (Ε' Δημοτικού).
- Αναζήτηση σε συμβατικές ή ψηφιακές βιβλιοθήκες λογοτεχνικών βιβλίων που σχετίζονται με ιστορικές, λαογραφικές και πολιτισμικές διαστάσεις του τόπου διαμονής των μαθητών/τριών (Ε' Δημοτικού).
- Γνωριμία με δημοτικά τραγούδια του τόπου μας από διάφορες εποχές και περιοχές του ελληνισμού, σύγκριση μεταξύ τους και σύνδεση αυτών με την ιστορία και τις παραδόσεις του ελληνισμού. Ακρόαση και εκτέλεση δημοτικών τραγουδιών (ΣΤ' Δημοτικού).
- Παραλληλισμός δημοτικών τραγουδιών του τόπου τους με αυτά άλλων πολιτισμών ως προς τη θεματολογία, τους εκφραστικούς τρόπους κ.λπ. (ΣΤ' Δημοτικού).
- Υλοποίηση πρότζεκτ «Ποικιλίες της ελληνικής γλώσσας στον γεωγραφικό χώρο»: Επιλογή μίας ή περισσότερων σύγχρονων γεωγραφικών ποικιλιών (ιδιώματα-διάλεκτοι: π.χ. κυπριακή διάλεκτος, τσακωνική διάλεκτος, κρητικό ιδίωμα, βορειοελλαδίτικα, ποντιακή διάλεκτος).

Όσον αφορά το αντικείμενο της **Ιστορίας** επιδιώκεται οι μαθητές/τριες να έρθουν σε επαφή με τους σημαντικότερους ελληνικούς μύθους και ειδικότερα με αυτούς που έχουν παγκόσμια απήχηση, να γνωρίσουν σημαντικά γεγονότα και εξελίξεις της ελληνικής ιστορίας από την αρχαιότητα ως σήμερα, καθώς και στοιχεία της ιστορίας των άλλων πολιτισμών και λαών και να τα συσχετίζουν, να ενημερωθούν για τις κοινωνικές, πολιτισμικές, θρησκευτικές και εθνικές διαφοροποιήσεις των κοινωνιών τις οποίες μελετούν και να κατανοούν και να σέβονται τις πολιτισμικές, θρησκευτικές ή άλλες διαφοροποιήσεις ως θεμελιώδες δικαίωμα των ανθρώπων σε μια δημοκρατική κοινωνία και ως θετικό παράγοντα της εξέλιξής της. Στο μάθημα της Ιστορίας του Δημοτικού περιλαμβάνεται η ενότητα «Τοπική Ιστορία», όπου οι μαθητές/τριες επιδιώκεται να εκτιμήσουν την Ιστορία του τόπου τους και να την εντάξουν στη Γενική Ιστορία. Οι μαθητές/τριες πραγματοποιούν επισκέψεις,

παρατηρούν, καταγράφουν, μελετούν, φωτογραφίζουν, σκισάρουν, περιγράφουν γραπτά ή προφορικά, ανακοινώνουν τα συμπεράσματά τους και αξιολογούν την εργασία τους. Προτείνεται η επίσκεψη σε αρχαιολογικούς χώρους που βρίσκονται στην περιοχή του σχολείου (π.χ. Δελφοί), μεσαιωνικά μνημεία (π.χ. η Φορτέτσα του Ρεθύμνου), σε χώρους παραδοσιακής παραγωγής, (π.χ. Βιομηχανικό Μουσείο Ερμούπολης), σε μνημεία της νεότερης Ιστορίας (π.χ. οι στρατώνες του Καποδίστρια στο Άργος), σε ιστορικούς δρόμους (π.χ. Εγνατία οδός).

Όσον αφορά το μάθημα των **Θρησκευτικών**, ένας από τους ειδικούς σκοπούς του μαθήματος είναι οι μαθητές/τριες να «εκτιμήσουν την ανάγκη σεβασμού και προστασίας του περιβάλλοντος, καθώς και της πολιτισμικής κληρονομιάς του τόπου μας και γενικότερα της ανθρωπότητας». Ενδεικτικά, προτείνονται διαθεματικά σχέδια εργασίας, π.χ. Η ιστορία της βυζαντινής εικόνας: Οι πρώτες εικόνες και η ανάγκη που οδήγησε στην καθιέρωσή τους. Η τεχνική κατασκευής των εικόνων. Η τιμή των εικόνων και η Εικονομαχία. Η διαφοροποίηση της εικόνας στην Ανατολική και τη Δυτική Εκκλησία. Τα είδη της βυζαντινής εικονογράφησης (τοιχογραφίες, ψηφιδωτά, μωσαϊκά, φορητές εικόνες). Οι συμβολικές μορφές στις εικόνες, στο οποίο θέμα εμπλέκονται έννοιες όπως είναι ο Πολιτισμός, η Παράδοση και η Τέχνη. Στην Ε΄ τάξη, στις Ενότητες «Θέματα από τη Βυζαντινή Ιστορία» και «Τοπική Ιστορία», προτείνονται επισκέψεις σε σχετικά μνημεία, παρατήρηση και καταγραφή των ιδιαίτερων στοιχείων τους, αναζήτηση πληροφοριών (ιστορικές πηγές, προφορικές μαρτυρίες).

Το μάθημα της **Μελέτη Περιβάλλοντος**, έχει θέσει ως έναν από τους βασικούς του στόχους την πολιτισμική ανάπτυξη, με την ενίσχυση της εθνικής και πολιτισμικής ταυτότητας των μαθητών/τριών, τη συνειδητοποίηση της φύσης και του ρόλου των διαφόρων ομάδων στις οποίες ανήκουν, τον σεβασμό στη διαφορετικότητα και τον πλουραλισμό, την ανάπτυξη της ελληνικής μας ταυτότητας και συνείδησης με βάση την εθνική και πολιτισμική μας κληρονομιά. Ενδεικτικά, στην Α΄ τάξη του Δημοτικού το κεφάλαιο «Ο πολιτισμός του τόπου μας», έχει στόχο οι μαθητές/τριες να αποκτήσουν μια πρώτη γνωριμία με τους πολιτιστικούς χώρους και τις λαϊκές παραδόσεις του τόπου στον οποίο ζουν. Στη Β΄ τάξη, το κεφάλαιο «Πολιτισμός στην ευρύτερη περιοχή» έχει στόχο οι μαθητές/τριες να εμβαθύνουν σε βασικές παραδόσεις και στον λαϊκό πολιτισμό της ευρύτερης περιοχής στην οποία ανήκει η κοινότητά τους.

Επιπλέον, το σχολείο συμμετέχει σε πολιτιστικές εκδηλώσεις στο πλαίσιο σχολικών εορτών και επετείων. Για όλες τις τάξεις του δημοτικού, από Α΄ έως Στ΄, διατίθεται και Βιβλίο Δασκάλου «Σχολικές και Πολιτιστικές εκδηλώσεις», από όπου μπορεί να αντληθεί ποικίλο υλικό για την πραγματοποίηση διαφόρων πολιτιστικών εκδηλώσεων.

Επίσης, το Νέο Αναβαθμισμένο Πρόγραμμα του Ολοήμερου Δημοτικού Σχολείου (ΦΕΚ 141/Α/21-07-2022), προβλέπει τον εμπλουτισμό του Προγράμματος του Ολοήμερου με δημιουργικές δραστηριότητες στη Ζώνη των Σχολικών Μαθητικών Ομίλων, ικανοποιώντας αποτελεσματικά τις πολλαπλές και σύγχρονες ανάγκες των μαθητών/τριών για κοινωνική, συναισθηματική, πνευματική και «εν γένει» ολόπλευρη ανάπτυξη, ενισχύοντας την Παιδεία και τον Πολιτισμό. Πιο συγκεκριμένα, στην τρίτη ζώνη του Ολοήμερου Προγράμματος εντάσσονται καθημερινά οι «Σχολικοί Μαθητικοί Όμιλοι», με δυνατότητα προσφοράς των παρακάτω ομίλων:

παραδοσιακών και μοντέρνων χωρών, χοροκινητικής έκφρασης, εκμάθησης μουσικών οργάνων, οργάνωσης πολιτιστικών εκδηλώσεων, χορωδίας, θεατρικής ομάδας, μαθητικής ορχήστρας διαπολιτισμικής παιδείας, οργάνωσης παραδοσιακών παιχνιδιών κ.ά.

Σύμφωνα με το ισχύον πρόγραμμα σπουδών (ΦΕΚ 304/Β/13-03-2003) στο Δημοτικό, σκοπός του μαθήματος της **Φυσικής Αγωγής** είναι να συμβάλει κατά προτεραιότητα στη σωματική ανάπτυξη των μαθητών/τριών και παράλληλα να βοηθήσει στην ψυχική και πνευματική τους καλλιέργεια καθώς και στην αρμονική ένταξή τους στην κοινωνία. Προτεραιότητα έχει η ανάπτυξη των κινητικών δεξιοτήτων των μαθητών/τριών και μέσω αυτών η καλλιέργεια των φυσικών τους ικανοτήτων και η ενίσχυση της υγείας τους.

Στους Άξονες του γνωστικού περιεχομένου της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης και στις τάξεις Α΄-ΣΤ΄ εμπεριέχονται οι ελληνικοί παραδοσιακοί χοροί καθώς και τα παραδοσιακά παιχνίδια. Οι μαθητές/τριες επιδιώκεται να αποκτήσουν γνώσεις που σχετίζονται με τους παραδοσιακούς χορούς, τη μουσική και το τραγούδι σε τοπικό και εθνικό επίπεδο, να καλλιεργήσουν στοιχεία ρυθμού, κίνησης, μουσικής, τραγουδιού, να γνωρίσουν παραδοσιακά παιχνίδια, να γνωρίσουν στοιχεία της λαϊκής μας παράδοσης, να κατανοήσουν την αξία της πολιτισμικής μας κληρονομιάς και να εκτιμήσουν τα αισθητικά στοιχεία της κίνησης. Επίσης, προσεγγίζονται θεμελιώδεις διαθεματικές μακροέννοιες, όπως Πολιτισμός, Άτομο - σύνολο, Επικοινωνία, Αλληλεπίδραση. Ενδεικτικά οι ώρες διδασκαλίας στους παραδοσιακούς χορούς στην Πρωτοβάθμια εκπαίδευση ανά έτος είναι: Α΄ & Β΄ τάξη 10 ώρες, Γ΄ & Δ΄ τάξη 10 ώρες, Ε΄ & ΣΤ΄ τάξη 12 ώρες.

Το μάθημα της **Μουσικής** στο Δημοτικό θέτει ως βασικό σκοπό του την καλλιέργεια της σχέσης των μαθητών/τριών με τη μουσική, ως αισθητική εμπειρία και καλλιτεχνική δραστηριότητα και δημιουργία, στο ευρύτερο πλαίσιο του εγγραμματισμού στις τέχνες και τον πολιτισμό. Μία από τις βασικότερες προτεραιότητες των ΠΣ, των σχολικών εγχειριδίων αλλά και των οδηγιών του εκπαιδευτικού για το μάθημα της Μουσικής στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση είναι η έμφαση και η ενίσχυση θετικών στάσεων απέναντι σε θέματα διαχρονικών αξιών, παράδοσης και μύησης στον ελληνικό πολιτισμό και σε άλλους πολιτισμούς και κατ'επέκταση στην ενίσχυση της πολιτισμικής κληρονομιάς. Στο νέο ΠΣ (2023) ενδεικτικά αναφέρεται ότι «Η εφαρμογή της διαφοροποιημένης αλλά και διαπολιτισμικής διδασκαλίας στη μουσική αγωγή και στην εκπαίδευση γενικότερα συνιστά μια ενδιαφέρουσα και δημιουργική προσέγγιση ως προς την επίτευξη της συμπερίληψης στην εκπαιδευτική διαδικασία».

Πιο συγκεκριμένα, τίθενται μαθησιακά αποτελέσματα, όπως η αξιοποίηση της ελληνικής μουσικής παράδοσης (παραδοσιακό και δημοτικό τραγούδι, καθώς και βυζαντινή, εκκλησιαστική μουσική). Για παράδειγμα, σε όλες τις τάξεις του Δημοτικού (Α΄ έως και ΣΤ΄ τάξη) οι μαθητές/τριες αναγνωρίζουν και κατανοούν τις συνιστώσες της ελληνικής παραδοσιακής μουσικής (τραγούδια, οργανικοί σκοποί, χοροί), καθώς και τα γνωστότερα είδη του δημοτικού τραγουδιού (κλέφτικα, ιστορικά, νανουρίσματα, της ξενιτιάς, σκωπτικά και μοιρολόγια). Επιπλέον, οι μαθητές/τριες όλων των τάξεων του Δημοτικού μαθαίνουν να εκτελούν φωνητικά αλλά και οργανικά απλά ελληνικά παραδοσιακά και δημοτικά τραγούδια, καθώς και βυζαντινούς ύμνους. Παράλληλα, στη θεματική ενότητα «Μουσικές του κόσμου» (Γ΄-

Δ' Δημοτικού) επιδιώκεται η βιωματική προσέγγιση της μουσικής από άλλους λαούς και πολιτισμούς με θετική στάση (Πρόγραμμα Σπουδών για το μάθημα της Μουσικής στο Δημοτικό Σχολείο, ΦΕΚ 3040/Β/08-05-2023).

Στο μάθημα των **Εικαστικών** στο Δημοτικό, η λαϊκή παράδοση και η πολιτισμική κληρονομιά προσεγγίζονται μέσα από την επαφή των μαθητών/τριών με αντίστοιχα έργα, με την αναγνώριση-κατανόηση και με τη δημιουργία αυτών. Επίσης, μέσα από τη διερεύνηση και την καταγραφή των αξιών, οι οποίες συνδέονται με την τοπική παράδοση αλλά και την παγκόσμια πολιτισμική κληρονομιά, τις θρησκευτικές εκδηλώσεις, αλλά και τις εορτές και επετείους, επιτυγχάνεται η συμμετοχή των μαθητών/τριών σε βιωματικές εικαστικές δράσεις (Πρόγραμμα Σπουδών για το μάθημα των Εικαστικών στο Δημοτικό Σχολείο, ΦΕΚ 3024/Β/08-05-2023).

Το μάθημα της **Θεατρικής Αγωγής** στο Δημοτικό δρα ως μέσο επικοινωνίας και έκφρασης, ενώ αποτελεί προϊόν πολιτιστικής δημιουργίας και αγωγής των μαθητών/τριών, συμβάλλοντας στην εμπέδωση των ανθρωπιστικών αρχών και αξιών, θεμελιωδών εννοιών, κοινωνικών γνώσεων και προσωπικών εμπειριών, που στο σύνολό τους προάγουν, καλλιεργούν και διαμορφώνουν τον ψυχικό και πνευματικό κόσμο των μαθητών/τριών. Επίσης, η Θεατρική Αγωγή αξιοποιεί στη διδασκαλία της προσεγγίσεις οι οποίες αντλούν θέματα από την αρχαιοελληνική γραμματεία, την ιστορία, καθώς και την τοπική και λαϊκή παράδοση με σκοπό την απόκτηση ανθρωπιστικής και κοινωνικής συνείδησης. Έτσι οι μαθητές/τριες μέσα από τη Θεατρική Αγωγή προσανατολίζονται σε δημιουργικές διαδικασίες παραγωγής πολιτιστικών προϊόντων με την ευθύνη για τη διάχυση αυτών στο ενδοσχολικό και εξωσχολικό περιβάλλον, κατανοούν την τοπική ιστορία, με έμφαση στη σύγχρονη ιστορία αποκτώντας ιστορική ενσυναίσθηση (γνωριμία με διαφορετικές ιστορικές περιόδους του ελληνικού πολιτισμού). Τέλος, στις σχολικές εορτές, οι μαθητές/τριες αλληλεπιδρούν και δημιουργούν παραστάσεις οι οποίες εκφράζουν την τοπική ιστορία, την παράδοση και τις διαχρονικές αξίες του τόπου τους (ΦΕΚ 614/Β/09-2-2023).

Β. ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Β1. Γυμνάσιο-Λύκειο

Στο μάθημα της **Φυσικής Αγωγής**, σύμφωνα με τα Προγράμματα Σπουδών που ισχύουν, διδάσκονται οι παραδοσιακοί χοροί. Επιδιώκεται στον συναισθηματικό τομέα οι μαθητές/τριες να χαρούν και να εκφραστούν δημιουργικά. Στον γνωστικό τομέα, να μνηθούν στο τραγούδι, στον ρυθμό, στη μελωδία και στη χορευτική κίνηση. Επιπλέον, επιδιώκεται να γνωρίσουν στοιχεία της λαϊκής παράδοσης καθώς και την ελληνική σκέψη και τον ελληνικό πολιτισμό. Ενδεικτικά οι ώρες διδασκαλίας στους παραδοσιακούς χορούς στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση ανά έτος είναι: Α' Γυμνασίου (11 ώρες), Β' Γυμνασίου (6 ώρες), Γ' Γυμνασίου (6 ώρες).

Στο Λύκειο, ο χορός θεωρείται γνωστική-κινητική μορφή ισότιμη με τις άλλες. Επιλέγονται χοροί, από το μεγάλο φάσμα των αξιόλογων ελληνικών χορών, με κριτήρια κυρίως κοινωνικά και προετοιμασίας για τη ζωή. Συγκεκριμένα, οι χοροί που επιλέγονται είναι κυρίως αυτοί που χορεύονται αυθόρμητα στις συνεστιάσεις, στους γάμους, στα πανηγύρια, σε γιορτές και σε άλλες κοινωνικές και πολιτιστικές εκδηλώσεις. Κατά συνέπεια, τόσο η χρησιμότητά τους στη ζωή όσο και η εστιασμένη

προσέγγισή τους –δύο μέχρι τρεις χοροί σε κάθε τάξη– αποτελούν για τους/τις μαθητές/τριες κίνητρο εκμάθησης.

Το μάθημα της **Μουσικής** στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση (ΦΕΚ 1998/Β/27-03-2023) θέτει ως βασικό σκοπό της την καλλιέργεια της σχέσης των μαθητών/τριών με τη μουσική, ως αισθητική εμπειρία και καλλιτεχνική δραστηριότητα και δημιουργία, στο ευρύτερο πλαίσιο του εγγραμματισμού στις τέχνες και τον πολιτισμό. Μία από τις βασικότερες προτεραιότητες των Προγραμμάτων Σπουδών, των σχολικών εγχειριδίων αλλά και των οδηγών του εκπαιδευτικού για το μάθημα της Μουσικής στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση είναι η έμφαση και η ενίσχυση θετικών στάσεων σε θέματα διαχρονικών αξιών, παράδοσης και μύησης στον ελληνικό πολιτισμό και σε άλλους πολιτισμούς και κατ' επέκταση στην ενίσχυση της πολιτισμικής κληρονομιάς. Για παράδειγμα, τίθεται ως στόχος η αξιοποίηση της ελληνικής μουσικής παράδοσης (παραδοσιακό και δημοτικό τραγούδι, καθώς και βυζαντινή, εκκλησιαστική και κοσμική μουσική, αρχαία ελληνική μουσική, λαϊκή μουσική παράδοση αστικών κέντρων π.χ. Σμύρνη, Κωνσταντινούπολη, επτανησιακές καντάδες μελοποιημένη ποίηση, λαϊκή μουσική αστικού χώρου). Στις τρεις τάξεις του Γυμνασίου (Α', Β', Γ'), οι μαθητές/τριες έρχονται σε επαφή με ποικίλα ηχογραφημένα αποσπάσματα μονοφωνικής, ομοφωνικής και πολυφωνικής μουσικής από την αρχαία ελληνική, βυζαντινή εκκλησιαστική και δημοτική παράδοση, τραγουδώντας και εκτελώντας ελληνικά δημοτικά τραγούδια πιο απαιτητικά από άποψη ρυθμού, μελωδίας και λόγου, από όλο τον ελλαδικό χώρο, με έμφαση στον τοπικό και στον πανελλήνιο χαρακτήρα των δημοτικών τραγουδιών. Συνεπώς, οι μαθητές/τριες μπαίνουν στη διαδικασία να αντιληφθούν την οργανική σύνδεση της μουσικής παράδοσης με τον χώρο, τον χρόνο και την κοινωνική ζωή των ανθρώπων αναπτύσσοντας συνειδητά μία θετική στάση ως προς την ποικιλομορφία της μουσικής παράδοσης.

Στο μάθημα των **Καλλιτεχνικών** ο τρίτος άξονας του Αναλυτικού Προγράμματος, ο οποίος αφορά και τις τρεις τάξεις του Γυμνασίου, αναφέρεται στη σύνδεση και κατανόηση από τους/τις μαθητές/τριες της ελληνικής πολιτισμικής κληρονομιάς μέσα από την ερμηνεία και δημιουργία έργων με διαφορετικό προορισμό και περιεχόμενο (ΦΕΚ 2911/Β/03-05-2023).

Στο μάθημα της **Νεοελληνικής Γλώσσας**, τόσο στο Γυμνάσιο όσο και στο Λύκειο, αξιοδοτούνται οι διαφορετικές γλωσσικές ποικιλίες. Ενδεικτικά, στο ΠΣ του 2011 για τη διδασκαλία της Νεοελληνικής Γλώσσας στην Υποχρεωτική Εκπαίδευση (ΕΣΠΑ 2007-1013) αναφέρεται ότι σκοπός της γλωσσικής διδασκαλίας και μάθησης είναι οι μαθητές/τριες «να κατανοήσουν ότι οι διαφορετικές γλώσσες και διάλεκτοι αποτελούν γλωσσικές μορφές που μεταφέρουν διαφορετικές κουλτούρες και συμπεριφορές από τη δική τους, ώστε να είναι σε θέση να τις βλέπουν ως ισότιμες με τη γλώσσα τους, αλλά διαφορετικές, και να αποδέχονται τα νοήματα και την προσωπικότητα των ατόμων που παράγουν αυτά τα νοήματα». Στο νέο ΠΣ για τη Νεοελληνική Γλώσσα στο Λύκειο (2023) προβλέπεται ξεχωριστό Θεματικό Πεδίο «Η ελληνική και οι ποικιλίες της» με τις θεματικές ενότητες: Πρότυπη γλώσσα και ποικιλίες, Τοπικές ποικιλίες: διάλεκτοι, Γλωσσικές κοινότητες στην Ελλάδα και στον κόσμο.

Τέλος, μέσα από το μάθημα της Λογοτεχνίας, η οποία είναι και έκφραση πολιτισμού, ενισχύεται η πολιτισμική ταυτότητα των μαθητών και μαθητριών στο πλαίσιο μιας πολυπολιτισμικής κοινωνίας, όπως προβλέπεται στα Προγράμματα Σπουδών. Το

λογοτεχνικό κείμενο αποτελώντας σύνθετο και πολύπλευρο πολιτισμικό τόπο, συναιρεί τις φωνές διαφορετικών εποχών και λαών και έτσι οι μαθητές και οι μαθήτριες με τη διδασκαλία έρχονται σε επαφή με την πολιτισμική τους κληρονομιά αλλά και με διαφορετικούς πολιτισμούς, αναπτύσσοντας πνεύμα σεβασμού στο διαφορετικό. Για παράδειγμα, στο δημοτικό τραγούδι ο λαός αποτυπώνει με τον εγκυρότερο τρόπο τον κόσμο, και στο πρόσωπό του καθρεφτίζεται ο λαϊκός πολιτισμός αλλά και οι πολιτισμικές ανταλλαγές, όπως στις παραλογές *Του νεκρού αδελφού* ή *Του γιοφυριού της Άρτας* που υπάρχουν σε πολλές παραλλαγές στην περιοχή των Βαλκανίων.

B2. Μουσικά Γυμνάσια-Λύκεια

Σύμφωνα με τον ιδρυτικό νόμο 3345/02-09-1988, στόχος των Μουσικών Σχολείων (Γυμνάσια και Λύκεια) είναι: *«Η αισθητική καλλιέργεια και παράλληλα η προετοιμασία και η κατάρτιση των νέων που επιθυμούν να ακολουθήσουν την επαγγελματική κατεύθυνση της μουσικής, χωρίς να υστερούν σε γενική παιδεία...»*. Αναφορικά με την παρουσία του λαϊκού πολιτισμού στην εκπαίδευση, στα Μουσικά Σχολεία ισχύουν τα παρακάτω:

Στις τρεις τάξεις του Γυμνασίου και του Λυκείου η «Ελληνική Παραδοσιακή Μουσική - Θεωρία και Πράξη» διδάσκεται ως δίωρο αυτόνομο μάθημα και συνδέεται με άλλα μαθήματα όπως το μάθημα των παραδοσιακών μουσικών συνόλων (οργανοχρησίας ή άλλου είδους) (2 ώρες) και το μάθημα της χορωδίας, όπου οι μαθητές/τριες διδάσκονται υποχρεωτικά το ρεπερτόριο της Ελληνικής Παραδοσιακής Μουσικής (2 ώρες). Επίσης, υποχρεωτική είναι η διδασκαλία του ταμπουρά ή άλλου τοπικού παραδοσιακού οργάνου αναφοράς (1 ώρα) για όλες τις τάξεις του Γυμνασίου. Ωστόσο, στις τρεις τάξεις του Λυκείου η διδασκαλία του ταμπουρά παύει να είναι υποχρεωτική, ενώ προστίθεται το μάθημα «Μουσικό Σύνολο (Μουσικής Έκφρασης και Δημιουργίας)» (2 ώρες), ενώ στη Γ' Λυκείου οι μαθητές/τριες έχουν τη δυνατότητα να επιλέξουν το μάθημα «Οργανολογία Ελληνικών Παραδοσιακών Οργάνων» (1 ώρα). Στόχος είναι οι μαθητές/τριες να γνωρίσουν αφενός την ελληνική και λαϊκή παράδοση τόσο σε θεωρητικό όσο και πρακτικό επίπεδο και αφετέρου όλες τις επιμέρους εκφάνσεις της και να την αντιληφθούν ως μέρος μιας συνολικής μουσικής παιδείας και κουλτούρας αλλά και ως εργαλείο διαπολιτισμικής συνάντησης και επικοινωνίας.

B3. Καλλιτεχνικά Γυμνάσια- Λύκεια

Σκοπός των Καλλιτεχνικών Σχολείων είναι *«η προετοιμασία, η ενθάρρυνση και η στήριξη του ενδιαφέροντος των μαθητών για τις τέχνες, η καλλιέργεια και η εκπαίδευση των δεξιοτήτων και κλίσεων που διαθέτουν και η κατάρτιση των νέων που επιθυμούν να ακολουθήσουν επαγγελματική κατεύθυνση στο χώρο του θεάτρου, του χορού και των εικαστικών τεχνών...»* (Ν. 3194/2003 ΦΕΚ 267 τ. Α'). Τα Καλλιτεχνικά Σχολεία περιλαμβάνουν τρεις κατευθύνσεις αυτές των **Εικαστικών Τεχνών**, του **Θεάτρου-Κινηματογράφου** και του **Χορού**. Στη κατεύθυνση του χορού στις τρεις τάξεις του Γυμνασίου οι μαθητές/τριες διδάσκονται παραδοσιακούς χορούς (2 ώρες) με στόχο να αποκτήσουν βιωματική εξοικείωση με παραδοσιακούς ρυθμούς, μέτρα και αξίες αλλά και τις στοιχειώδεις γνώσεις για τη θεωρία και ιστορία της παραδοσιακής μουσικής.

Γ. ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ ΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ

Τα **Εργαστήρια Δεξιοτήτων** αποτελούν ένα «καινοτόμο, δυναμικό, βιωματικό, εκπαιδευτικό πλαίσιο, το οποίο συνίσταται στην προσθήκη νέων Θεματικών Ενοτήτων, με εστίαση στις δεξιότητες, στο υποχρεωτικό ωρολόγιο πρόγραμμα του Νηπιαγωγείου, του Δημοτικού και του Γυμνασίου, αξιοποιώντας σύγχρονες και καινοτόμες μεθόδους μάθησης» (βλ. Υ.Α. υπ' αριθμ. 94236/ΓΔ4/04-08-2021 «Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών για τα Εργαστήρια Δεξιοτήτων όλων των τύπων σχολικών μονάδων, Νηπιαγωγείων, Δημοτικών και των Γυμνασίων», ΦΕΚ 3567, τ. Β', 04-08-2021).

Η καινοτομία του εκπαιδευτικού αυτού πλαισίου έγκειται, πέραν όλων των άλλων, στο ότι τα Εργαστήρια Δεξιοτήτων εισήχθησαν, με την ως άνω Υ.Α., ως διδακτική ενότητα, με τέσσερις (4) επιμέρους Θεματικές Ενότητες. Οι Θεματικές αυτές Ενότητες προκύπτουν, συγκεκριμένα, από τους Παγκόσμιους Δείκτες Αειφόρου Ανάπτυξης (περιβάλλον, ευ ζην, ασφάλεια, κοινωνία των πολιτών, σύγχρονη τεχνολογία και επιχειρηματικότητα).

Με τα «Εργαστήρια Δεξιοτήτων» δημιουργείται μια μόνιμη ζώνη εργαστηριακής, συνεργατικής, διερευνητικής μάθησης. Ως εκ τούτου, μέσω της ύπαρξης εκπαιδευτικών προγραμμάτων ενισχύεται ο/η εκπαιδευτικός με εργαλεία και υποστηρικτικό υλικό, τα οποία θα μπορεί να χρησιμοποιήσει και να εφαρμόσει στη δική του/της σχολική πραγματικότητα. Οι μαθητές/τριες καθοδηγούνται από τον/την εκπαιδευτικό και η διδακτική προσέγγιση που ακολουθείται είναι πάντα μέσω συμμετοχικής και ανακαλυπτικής μάθησης (μέσω φύλλων εργασίας, βίντεο κ.λπ.). Κάθε χρόνο τα παιδιά εμβαθύνουν στα ζητήματα που αναλύουν κατ' ακολουθία των νέων γνώσεων που αποκτούν από τα άλλα γνωστικά αντικείμενα αλλά και κατ' ακολουθία των αναπτυξιακών τους βημάτων.

Μία από τις τέσσερις θεματικές των Εργαστηρίων Δεξιοτήτων είναι η θεματική «Φροντίζω το Περιβάλλον». Στην θεματική αυτή ανήκει η υποθεματική «Παγκόσμια και τοπική πολιτισμική κληρονομιά» στην οποία έχουν αναρτηθεί πλήθος εκπαιδευτικών προγραμμάτων με στόχευση τη βιωματική γνωριμία με την πολιτισμική κληρονομιά. Τέτοια προγράμματα ενδεικτικά είναι: Το παιδί, η πόλη και τα μνημεία, Αειφορία, Τέχνη και Περιβάλλον, Πού πας караβάκι με τέτοιο καιρό; Η Ναυτική παράδοση του Αιγαίου, Πολιτιστική Κληρονομιά: Η περίπτωση του «κίτρου Νάξου».

Τα προγράμματα έχουν αναρτηθεί στην ειδικά διαμορφωμένη πλατφόρμα του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής <http://iep.edu.gr/el/psifiako-apothetirio/skill-labs/1661-3-pagkosmia-kai-topiki-politistiki-klironomia>

Τα «Εργαστήρια Δεξιοτήτων» εντάσσονται στο εβδομαδιαίο ωρολόγιο πρόγραμμα (ΕΩΠ) όλων των τύπων σχολικών μονάδων υποχρεωτικής εκπαίδευσης, Νηπιαγωγείων, Δημοτικών και Γυμνασίων.

Η υποθεματική «Παγκόσμια και τοπική Πολιτιστική Κληρονομιά» υλοποιείται στη Γ' και στη ΣΤ' τάξη Δημοτικού, καθώς και στη Γ' τάξη Γυμνασίου σε σχέση με τον Επαγγελματικό Προσανατολισμό.

Δ. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Η εκπαίδευση στο ελληνικό σχολείο έχει ως σκοπό να μυήσει τον μαθητή και τη μαθήτριά ατομικά και ομαδικά σε όλους τους τομείς του πολιτισμού. Αυτό το επιδιώκει τόσο μέσα από τη διδασκαλία των επιμέρους γνωστικών αντικειμένων του σχολικού προγράμματος και με τα Εργαστήρια Δεξιοτήτων όσο και με τις πολιτιστικές δραστηριότητες και εκδηλώσεις, οι οποίες είτε πραγματοποιούνται εντός είτε εκτός του σχολικού χώρου αποσκοπούν, μεταξύ άλλων, και στην ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των μαθητών/τριών σε θέματα πολιτισμού.

Τα ισχύοντα Προγράμματα Σπουδών όλων των βαθμίδων, μέσα από τη διδασκαλία ολόκληρων κεφαλαίων ή ενοτήτων, προσανατολισμένα εκτός των άλλων και στην ενίσχυση της πολιτισμικής κληρονομιάς, λαμβάνουν υπόψη την πολυεπίπεδη διάσταση του πολιτισμού ως έννοιας με ουσιαστικό περιεχόμενο, διερευνώντας τη σε όλα τα μαθήματα και συνδέοντάς τη με τα βιώματα των μαθητών/τριών, αποσκοπώντας στην κατανόησή της και στη συνειδητοποίηση ότι ο πολιτισμός διαπερνά όλες τις επιστήμες και τις δημιουργικές δραστηριότητες του ανθρώπου. Με την προσέγγιση της έννοιας «πολιτισμός» επιδιώκεται η ευαισθητοποίηση των μαθητών/τριών στα πολιτισμικά επιτεύγματα των Ελλήνων, αλλά και των άλλων λαών, ώστε προσεγγίζοντάς τα κριτικά να αποκτήσουν σταδιακά πολιτισμική επίγνωση και υπευθυνότητα. Με τη διαθεματική προσέγγιση της μακροέννοιας «πολιτισμός» οι μαθητές/τριες αντιλαμβάνονται τη διασύνδεση των επιστημών, τη συμβολή τους στον πολιτισμό, την προσωπική τους ευθύνη για τη διάσωση των πνευματικών άυλων και υλικών προϊόντων του πολιτισμού.

Επίσης, η σπουδαιότητα του λαϊκού πολιτισμού στην ανάπτυξη συμπεριληπτικής κουλτούρας, στον σεβασμό της διαφορετικότητας γενικότερα και των διαφορετικών πολιτισμικών στοιχείων ειδικότερα, καταδεικνύεται από τα σύγχρονα επιστημονικά δεδομένα, αλλά και την εκπαιδευτική πρακτική στο σύγχρονο σχολείο. Στοιχεία του λαϊκού πολιτισμού, όπως η γλώσσα με τους ιδιωτισμούς και τις διαφορετικές διαλέκτους, τα λαϊκά παραμύθια, οι παροιμίες, οι χοροί, οι τέχνες, τα ήθη και τα έθιμα, το λαϊκό θέατρο, τα παραδοσιακά παιχνίδια και φαγητά κ.ά., αξιοποιούνται ολοένα και περισσότερο στη διδακτική πράξη και λειτουργούν ως ενοποιητικό στοιχείο στο σύγχρονο ετερογενές και πολυπολιτισμικό σχολείο μεταξύ των διαφορετικών μαθητών/τριών. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν τα προγράμματα και οι εκπαιδευτικές παρεμβάσεις που εφαρμόζονται για την εκπαίδευση μαθητών/τριών με αναπηρία, με προσφυγικό ή μεταναστευτικό υπόβαθρο, Ρομά, από ευάλωτες κοινωνικές ομάδες κ.ά., αξιοποιώντας τα παραπάνω στοιχεία και τη μουσειακή εκπαίδευση.

Τα στοιχεία του λαϊκού πολιτισμού αποτελούν μέσο τόσο για την προσέγγιση γνωστικών αντικειμένων με μέσο τη γλώσσα, όπως για παράδειγμα μια συνταγή ενός φαγητού ή μια παροιμία ή ένα λογοτεχνικό κείμενο ή τραγούδι, όσο και για την κοινωνικοσυναισθηματική και αισθητική ανάπτυξη μέσω της αξιοποίησης της λαϊκής τέχνης, του χορού, του θεάτρου, της μουσικής κ.ά. Η αναγνώριση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του κοινωνικοπολιτισμικού πλαισίου από το οποίο προέρχεται ο/η μαθητής/τρια αποτελεί κινητήρια δύναμη για μάθηση, γνώση και επικοινωνία. Είναι κοινώς αποδεκτό πως στοιχεία του λαϊκού πολιτισμού, όπως η μουσική, το θέατρο, ο χορός, η τέχνη, οι μύθοι και τα παραμύθια, τα λαϊκά δρώμενα και οι τελετουργίες,

κινητοποιούν το ενδιαφέρον των παιδιών, παρέχουν ευκαιρίες ενεργού συμμετοχής όλων των μαθητών/τριών και αίρουν τους φραγμούς και τα εμπόδια. Ο λαϊκός πολιτισμός συμβάλλει στη διαμόρφωση διαπολιτισμικής επίγνωσης, αναδεικνύοντας με τον καλύτερο δυνατό τρόπο την ετερότητα.